

VN/21891/2022
VN/21891/2022-UM-47

24.11.2022

Lausuntoyhteenvedo; HE-luonnos Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Esitysluonnos oli lausuntokierroksella 3.–23.11.2022. Lausuntopyyntö lähetettiin 56 taholle. Lausuntoja saatiin 51 taholta. Lisäksi yksityishenkilöiltä saatiin noin 1600 lausuntoa.

Ministeriöt, viranomaiset ja osa yhdistyksistä yhtyvät pääosin hallituksen esitysluonnoksessa esitettyyn ja kannattavat sopimusten hyväksymistä. Liittymisen katsotaan vahvistavan Suomen turvallisuutta eri osa-alueilla. Liittyminen vahvistaa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista asemaa, lisää vakautta, selkiyttää Suomen kansainvälistä roolia sekä parantaa mahdollisuuksia suomalaisten turvaamiseen ja Suomen puolustamiseen ja lisää Suomen ja suomalaisten vaikutusvaltaa ja -mahdollisuuksia transatlanttisissa ja europaalaisissa turvallisuutta koskevista kysymyksistä.

Suurin osa lausuntoja antaneista yksityishenkilöistä suhtautuu kriittisesti liittymiseen ja korostaa Suomen liittoutumattomuutta ja puolueettomuutta.

1. Yleistä

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi oli lausuntokierroksella 3.–23.11.2022. Esityksestä pääasiallinen sisältö, lakiehdotukset ja sopimustekstit ehdittiin kääntää ruotsiksi lausuntokierroksen alkaessa. Koko ruotsinkielinen esitysluonnos lisättiin lausuntopalveluun 10.11.2022.

Lausuntopyyntö lähetettiin 56 taholle. Lausuntoja saatiin 51 taholta. Lisäksi yksityishenkilöiltä saatiin noin 1600 lausuntoa.

Ministeriöt, viranomaiset ja osa yhdistyksistä yhtyvät pääosin hallituksen esitysluonnoksessa esitettyyn ja kannattavat Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton,

kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymistä. Liittymisen katsotaan vahvistavan Suomen turvallisuutta eri osa-alueilla. Liittyminen vahvistaa Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittista asemaa, lisää vakautta, selkiyttää Suomen kansainvälistä roolia sekä parantaa mahdollisuuksia suomalaisten turvaamiseen ja Suomen puolustamiseen ja lisää Suomen ja suomalaisten vaikutusvaltaa ja -mahdollisuuksia transatlanttisissa ja eurooppalaisissa turvallisuutta koskevista kysymyksistä.

Suurin osa lausuntoja antaneista yksityishenkilöistä suhtautuu kriittisesti liittymiseen ja korostaa Suomen liittoutumattomuutta ja puolueettomuutta. Valtaosassa kyseisistä lausunnoista ei esitetä varsinaisia huomioita hallituksen esityksen sisältöön. Osassa näistä lausunnoista toivotaan tarkennuksia liittymisen hyödyistä, haitoista ja kustannuksista. Suuressa osassa yksityishenkilöiden lausuntoja katsotaan, että liittymisestä tulisi toimittaa kansanäänestys.

Alla on lueteltu tahot, joille lausuntopyyntö lähetettiin. Lausunnon antaneet tahot on merkitty *-merkillä.

*Ahvenanmaan maakunnan hallitus

*Aleksanteri-instituutti

*Aliupseeriliitto

Aseistakieltäytyjäliitto

*Elinkeinoelämän keskusliitto

*Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus

Helsingin yliopisto

*Huoltovarmuuskeskus

Huoltovarmuusneuvosto

Itä-Suomen yliopisto

Kansainvälisen politiikan yhdistys

Kriisinhallintakeskus

*Laajan turvallisuuden verkosto ry

Lapin yliopisto

*Liikenne- ja viestintäministeriö

*Liikenne- ja viestintävirasto Traficom

*Maa- ja metsätalousministeriö

*Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry

*Maanpuolustuksen insinöörit MPI ry

Maanpuolustuksen teknisten toimihenkilöiden liitto MTTL ry

Maanpuolustuskorkeakoulu

*Maanpuolustuskurssiyhdistys

*Oikeuskanslerinvirasto

*Oikeusministeriö

*Opetus- ja kulttuuriministeriö

*Poliisihallitus

*Puolustusministeriö

*Puolustusvoimien Pääesikunta

*Päälystöliitto

*Rajavartiolaitoksen esikunta

Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus TAPRI

*Reserviläisliitto

*Sadankomitea

*Sisäministeriö

*Sosiaali- ja terveysministeriö

*Suojelupoliisi

*Suomen Atlantti-seura

Suomen Pankki

*Suomen Rauhanliitto

*Suomen Rauhanturvaajaliitto ry

*Suomen Reserviupseeriliitto

*Suomen YK-liitto

Tampereen yliopisto

*Tasavallan presidentin kanslia

Turun yliopisto

Turvallisuuskomitea

*Työ- ja elinkeinoministeriö

UH-Akava

Ulkoasiainhallinnon virkailijayhdistys UHVY ry

Ulkopoliittinen instituutti

*Upseeriliitto

*Valtioneuvoston kanslia

*Valtiovarainministeriö

*Varusmiesliitto ry

*Ympäristöministeriö

Åbo Akademi

2. Lausunnot lausunonantajittain

2.1 Ministeriöt ja tasavallan presidentin kanslia

Valtioneuvoston kanslia kiinnittää huomiota Nato-asioiden kansalliseen valmisteluun, eduskunnan osallistumis- ja tiedonsaantioikeuksiin, taloudellisiin ja henkilöstövaikutuksiin sekä esityksen kansalliseen lainsäädäntöön ja EU-asioihin kohdistuvaan suhteeseen.

Valtioneuvoston kanslia katsoo, että Nato-asioita tulee käsitellä kansallisesti samojen rakenteiden, menettelyjen, sääntöjen ja periaatteiden puitteissa kuin muitakin asioita. Kanslia pitää selvänä, että valmistelujärjestelmään kohdistuu kehittämistarpeita ja että yhteistyön ja yhteensovittamisen merkitys eri tasoilla korostuu.

Valtioneuvoston kanslia painottaa valtioneuvoston ja pääministerin keskeistä asemaa Nato-asioissa kiinnittäen huomiota perustuslain 66 §:ään, jonka mukaisesti pääministeri johtaa valtioneuvoston toimintaa ja huolehtii valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelun ja käsittelyn yhteensovittamisesta, mukaan lukien Nato-asiat. Valtioneuvoston kanslia nostaa myös esiin eräitä Nato-jäsenyyden kannalta merkittäviä tehtäviään, joita ei mainita esitysluonnoksessa, kuten valtioneuvoston viestintä, valtioneuvoston organisointi sekä häiriötilanteiden hallinnan yleinen yhteensovittaminen.

Valtioneuvoston kanslia katsoo, että Nato-jäsenyyden myötä valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ministerivaliokunnassa käsiteltävien ja yhteensovittettavien asioiden määrä kasvaa. Lausunnossa nostetaan myös esiin ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan ja tasavallan presidentin yhteisten kokousten merkitys tasavallan presidentin ja valtioneuvoston välisen yhteistyön foorumina.

Valtioneuvoston kanslia korostaa virkamiesvalmistelun ja valtioneuvoston virkamiesesittelyn merkitystä Nato-asioiden käsittelyn eri vaiheissa, kansallinen toimeenpano mukaan lukien. Kanslia katsoo, että valmistelun merkitystä olisi hyvä korostaa hallituksen esityksessä. Lisäksi valtioneuvoston kanslia toteaa, että ulko- ja turvallisuuspoliittisia Nato-asioita käsitellään ennen valtioneuvoston ja presidentin ratkaisua muissakin valtioneuvoston ministerivaliokunnissa kuin ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ministerivaliokunnassa eli EU-ministerivaliokunnassa (VNOS 26 §), raha-asiainministerivaliokunnassa (VNOS 27 §) ja talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa (VNOS 28 §).

Valtioneuvoston kanslia kiinnittää huomiota perustuslain 58 §:n 5 momenttiin, jonka mukaan tasavallan presidentti päättää sotilaskäskyasioista ministerin myötävaikutuksella sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Tasavallan presidentin päättäessä laajakantoisista tai periaatteellisesti merkittävistä sotilaskäskyasioista puolustusministerillä on velvollisuus ja pääministerillä oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta. Valtioneuvoston kanslia korostaa ministereiden myötävaikutuksen merkitystä, mikä on tärkeää myös parlamentaarisen vastuukatteen kannalta. Kanslia katsoo, että hallituksen esityksessä tulisi siteerata puolustusvoimalain 32 §:n 2 momenttia kokonaisuudessaan, mukaan lukien säännöksen viimeisessä lauseessa todettu pääministerin läsnäolo-oikeus.

Valtioneuvoston kanslia pitää tärkeänä, että perustuslain ja muun lainsäädännön mukaiset eduskunnan osallistumis- ja tiedonsaantioikeudet toteutuvat täysimääräisesti Nato-asioissa. Eduskunnan tiedonsaantioikeuteen liittyy tasavallan presidentin asema ulkopoliitikassa. Kuten ulkoasiainvaliokunta on todennut, sen tapaamiset presidentin kanssa

ovat erinomainen keskustelukanava ja väylä tiedonvaihtoon. Valtioneuvoston kanslia kuitenkin painottaa, etteivät vapaamuotoiset tapaamiset ja keskustelut voi korvata valtioneuvoston ja eduskunnan välistä parlamentaarista vuorovaikutusta.

Valtioneuvoston kanslia toteaa, että Nato-aineistojen hallinnointi, rekisteröinti, jakelu, säilyttäminen ja asianmukainen tuhoaminen tulee järjestää valtioneuvostossa siten, että valtioneuvoston ja sen ministeriöiden sekä muun valtionhallinnon tarpeet huomioidaan. Tämä koskee sekä luokittelematonta että turvallisuusluokiteltua tietoa. Valtioneuvoston kanslia toimii valtioneuvoston tiedonhallintayksikkönä.

Valtioneuvoston kanslia korostaa, että varusmiespalvelusta suorittavien ja kertausharjoitukseen osallistuvien asevelvollisten käyttäminen muuhun kuin Suomen sotilaalliseen puolustamiseen edellyttää edelleen nimenomaista suostumusta asevelvollisuuslain 62 §:ssä säädettyä tavanomaista laivapalvelusta lukuun ottamatta. Suostumuksen vapaaehtoisuus ja konkreettisuus ovat olennaisia.

Valtioneuvoston kanslia painottaa Nato-asioiden ja EU-asioiden välistä yhteyttä. Valtioneuvoston kanslia pitää tärkeänä, että Nato- ja EU-asioissa varmistetaan toimiva kansallinen yhteensovittaminen ja että valtioneuvostolla on yhtenäinen toimintalinja.

Valtioneuvoston kanslia kiinnittää huomiota poikkeusolojen määritelmää koskeviin kirjauksiin ylipäällikkyyden luovuttamisen osalta (kohta 15.2.5) ja katsoo, että perustuslain 23 §:stä on syntynyt tulkintakäytäntöä Covid-19-pandemian johdosta, minkä seurauksena poikkeusoloja koskevien kirjausten tarpeellisuutta ja sisältöä tulisi vielä arvioida tästä näkökulmasta.

Lopuksi valtioneuvoston kanslia tuo esiin, että keskustelua ja työtä tulee jatkaa muun muassa kansallisen valmistelujärjestelmän kehittämiseksi sekä sujuvan yhteistyön turvaamiseksi suhteessa eduskuntaan.

Oikeusministeriö kiinnittää lausunnossaan huomioita siihen, että esitysluonnoksessa ei käsitellä yksityiskohtaisesti Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen käsittelyjärjestystä. Lisäksi oikeusministeriö kiinnitti huomiota siihen, että ottaen huomioon sopimuksen tuomiovallasta vapauttamista koskevan henkilöpiirin rajaukset, olisi hyvä arvioida myös sitä, kuinka laajaa henkilökuntaa vapauttaminen tulee koskemaan. Oikeusministeriö toteaa, että Pohjois-Atlantin sopimuksessa ei ole määräyksiä, jotka sitoisivat Suomea oikeudellisesti sillä tavoin, että kyseessä olisi Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävä toimivallan siirto perustuslaissa tarkoitetussa merkityksessä. Merkitystä on myös sillä, että Pohjois-Atlantin sopimuksen 13 artiklaan sisältyy tavanomainen määräys siitä, että osapuoli voi luopua olemasta osapuoli vuoden kuluttua siitä, kun se on ilmoittanut sopimuksen irtisanoimisesta.

Ahvenanmaan asemasta oikeusministeriö toteaa, että siviilivalmius on Pohjois-Atlantin sopimuksen 3 artiklan mukaisesti Naton jäsenvaltioiden vastuulla. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan tämä tarkoittaa, että siviilivalmiutta ylläpidetään kansallisin toimin lainsäädäntötoimivallan puitteissa. Oikeusministeriö toteaa, että esityksestä ei selkeästi ilmene, mikäli strategisessa konseptissa tehdään myös siviilivalmiutta koskevia linjauksia osana yleistä kriisinsietokykyä (kohta 2.6). Jos näin olisi, strateginen konsepti ei sitovuudeltaan kuitenkaan olisi itsehallintolain 59 § 1 mom. tarkoittama sopimusmääräys. Sopimusmääräykseksi ei voida myöskään katsoa Naton jäsenmailleen asettamia yhteisiä tavoitteita koskien siviilihallintoa. Oikeusministeriö korostaa tarvetta ylläpitää hyvää tiedonkulkua valtioneuvoston sekä Ahvenanmaan maakunnan hallituksen välillä.

Oikeusministeriö katsoo, että Pohjois-Atlantin sopimus voidaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamisesta voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Sisäministeriö toteaa, että esitysluonnos on hyväksyttäväksi. Sisäministeriö katsoo, että esitysluonnoksessa olisi voitu huomioida enemmän Naton tuoreen strategisen konseptin keskeisiä linjauksia. Esityksessä voitaisiin kuvata muutos Naton toimintaympäristössä ja siihen vastaamiseksi valitut liittokunnan uudet painopisteet. Kansallisen turvallisuuden suojaamiseen liittyvät kysymykset ovat Natossa tulossa yhä vahvemmin asialistalle. Sisäministeriö esittää täydennyksiä esityksen jaksoon 4.3.6 tiedustelun osalta ja 4.3.7 terrorismin torjunnan osalta. Tiedustelua koskevan täydennyksen tarkoituksena on selvittää aiemmin epäselvästi ilmaistua kokonaisuutta sekä tuoda esille, että vaikka tiedustelu on operatiivista toimintaa ja kansainvälisellä tasolla usein turvallisuus- ja tiedustelupalvelujen välistä luottamuksellista yhteistyötä, on tiedustelutoiminta aina ohjattua ja yhteensovitettua. Terrorismin torjuntaa koskevan lisäyksen tarkoituksena on selvittää, ettei kansallista varsinaista terrorismintorjuntaa koskevaa lainsäädäntöä ole ja että valtioneuvoston periaatepäätös toimii keskeisenä ohjaavana asiakirjana.

Ahvenanmaan osalta sisäministeriö toteaa, että Pohjois-Atlantin sopimus koskee puolustusta eli sotilaallisia toimia ja sitä koskevia kykyjä ja yhteistoimintaa. Pohjois-Atlantin sopimuksen 3 artiklan alla tehtävä yhteistyö liittyy väestönsuojeluun, joka kuuluu itsehallintolain 27 §:n 1 momentin 28 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Pelastustoiminta ei kuulu kyseessä olevaan yhteistoimintaan. Poikkeusoloihin varautumista koskevien tehtävien hoitamisesta Ahvenanmaan maakunnassa on säädetty tasavallan presidentin asetuksella (900/2000) ja tehtäväkokonaisuutta varten on valmiusasioiden yhteistyövaltuuskunta, johon kuuluu maakunnan ja valtakunnan viranomaisten edustajia sen mukaan kuin valtuuskunnan työjärjestyksessä tarkemmin määrätään. Valtakunnalla on itsehallintolain 27 §:n 34 kohdan mukaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat puolustus- ja rajavartiolaitosta ottaen huomioon 12 §:n säännökset, järjestysvallan toimintaa valtion turvallisuuden varmistamiseksi, puolustustilaa, valmiutta poikkeusolojen varalta. Lisäksi valtakunnalla on lainsäädäntövalta 27 §:n 42 kohdan mukaan asioissa, jotka koskevat muita itsehallintolain perusteiden mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluviksi katsottavia asioita.

Puolustusministeriö kannattaa esitystä. Puolustusministeriö ehdottaa kuitenkin joitakin tarkennuksia esitysluonnoksen perusteluihin jaksoihin, jotka koskevat Naton nopean toiminnan joukkoja, aluevalvontaa ja taloudellisia vaikutuksia. Puolustusministeriö toteaa, että on erittäin epätodennäköistä, että Suomi ehtisi osallistua NRF:n kärkijoukkoon (VJTF). Nopean toiminnan joukkojen nimi, rakenne ja toimintaperiaate muuttuvat merkittävästi uuden joukkomallin myötä. Muutos tapahtuu kesällä 2024. VJTF vuonna 2023 on jo suunniteltu, minkä vuoksi puolustusministeriö ehdottaa, että jaksoa 2.2.4 tarkennettaisiin. Lisäksi puolustusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä laiksi kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 193/2022 vp) ehdotetaan muutettavaksi nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä mainittua aluevalvontalain 24 d §:ää johtuen yhteistoiminnan ja muun kansainvälisen toiminnan lisäämisestä lainsäädäntöön. Puolustusministeriö ehdottaa harkittavaksi, että tämä mainittaisiin jaksossa 4.3.5.

Valtiovarainministeriö toteaa lausunnossaan, että Venäjän hyökättyä Ukrainaan hallitus päätti merkittävistä resurssilisäyksistä materiaalihankintoihin ja toimintamenoihin. Lisäyksiä perusteltiin turvallisuusympäristön muutoksella. Suomen Nato-jäsenyyden varmistuessa on perusteltua arvioida aiemmin myönnettyjen lisäresurssien kohdentamista siten, että niillä pystytään vastaamaan myös Nato-jäsenyyden asettamiin vaatimuksiin. Valtiovarainministeriö korostaa sitä, että jatkossa valmistelun lähtökohtana ei voi olla se, että Nato-jäsenyydestä aiheutuvat kaikki lisätarpeet katettaisiin budjettirahoitusta kasvattamalla, vaan Puolustusvoimien on pystyttävä sopeuttamaan toimintaansa vastaamaan muuttunutta tilannetta. Ministeriö toteaa, että esityksessä on kattavasti käyty läpi Nato-jäsenyyden ja sen hallinnollisiin elimiin ja komentorakenteeseen liittymisen vuotoisia kustannuksia. Ministeriö toteaa myös, että jäsenyyden myötä tulee ratkaistavaksi ky-

laajasti eri hallinnonaloille Puolustusvoimien sekä ulko- ja puolustusministeriöiden lisäksi. Sellaisen kansallisen TLII-ympäristön kehittäminen, joka on hyväksytty myös NATO SECRET -tason turvallisuusluokitellun tiedon käsittelyyn, on välttämätön edellytys.

Sosiaali- ja terveysministeriö tuo lausunnossaan esille, että esitysluonnoksessa ei käsitellä sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluvia asioita muutoin kuin Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen henkilöstön sosiaaliturvaa koskevassa osiossa. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että esitysluonnoksen kirjaukset ovat tältä osin riittävät.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lausunnossaan, että vaikka nyt annettavassa esityksessä on kyse Nato-jäsenyyteen liittyvistä välittömistä liittymistoimista, myös sosiaali- ja terveysministeriön toimialalle tulee välittömästi jäsenyyden myötä merkittäviä vaikutuksia liittyen esimerkiksi varautumiseen ja eri toimijoiden velvoitteisiin sekä näihin liittyviin kustannuksiin. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan on huomioitava, että puolustusvoimien tarvitsema lääkintähuolto on osa Naton sotilaallisia suorituskykyjä, ja Suomen puolustusvoimat on lähes täysin riippuvainen siviiliterveydenhuollon järjestelyistä ja kyvyistä. Naton myötä sosiaali- ja terveydenhuollon tulee lisäksi kehittää valmiuksia mm. avun antamiseen ja vastaanottamiseen. STM:n käsityksen mukaan voimavaratarpeisiin liittyvistä vaikutuksista ja kustannuksista olisi syytä mainita hallituksen esityksessä. Sosiaali- ja terveysministeriö tuo lausunnossaan myös esille, että jäsenyys Pohjois-Atlantin liitossa ja sen myötä kansalliseen käsittelyprosessiin tulevat sopimukset (mm. sopimus Pohjois-Atlantin sopimuksen sopimuspuolten välillä niiden joukkojen asemasta, sopimus Pohjois-Atlantin sopimuksen osapuolten välillä tietoturvallisuudesta) tulevat lisäämään sosiaali- ja terveysministeriön työmäärää sekä lainsäädännön valmistelun että varautumisen osalta. Sosiaali- ja terveysministeriö tuo esille, että esityksessä ei tuoda esiin valtioneuvoston voimavaratarpeita tietoturvallesiin fyysisiin tilajärjestelyihin liittyen, jotka koskevat lähes kaikkia ministeriöitä ja ovat valtioneuvoston kanslian vastuulla. Sosiaali- ja terveysministeriö on esittänyt toiveen, että ratkaisut tehtäisiin valtioneuvoston tasolla ja ne hoidettaisiin keskitetysti.

Sosiaali- ja terveysministeriö tuo lausunnossaan esille, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän osalta jää hallituksen esityksen perusteella epäselväksi, johdetaanko esimerkiksi vain sopimuksen 3 artiklasta velvoitteita lääkinnälliseen toimintaan liittyen. Sosiaali- ja terveysministeriön käsityksen mukaan lääkinnällistä toimintaa liittyy myös sopimuksen 4 ja 5 artiklan mukaiseen toimintaan Natossa.

Ympäristöministeriö tuo lausunnossaan esille, että esityksessä ei ole kiinnitetty huomiota luonnonsuojelulain (1996/1096) säännöksiin. Ympäristöministeriö tuo esiin, että on huomioitava, että luonnonsuojelulaki sisältää säännökset valtion luonnonsuojelualueista, joihin sisältyy myös joitakin puolustusvoimien ja rajavallvonnan tehtäviin liittyviä kirjauksia. Nämä sisältyvät myös uutta luonnonsuojelulakia koskevaan hallitukseen esitykseen (76/2022 vp), hieman tarkennettuina. Lausunnossa tuodaan esille, että 15.7.2022 voimaan tulleet rajavartiolaan muutokset mahdollistavat muun ohella esteiden rakentamisen rajavyöhykkeelle aiempaa laajemmin, mikä on otettu huomioon myös luonnonsuojelulain uudistamisen osalta.

Tasavallan presidentin kanslia (TPK) tuo lausunnossaan esiin, että se on ollut edustetuna sekä koordinaatioryhmässä että sen kahdessa alatyöryhmässä, joissa lausunnolla oleva hallituksen esityksen luonnos on valmisteltu. TPK katsoo, että sen näkemykset on pääosin huomioitu esitysluonnoksessa. TPK keskittyy lausunnossaan sellaisiin esitysluonnoksen kohtiin, jotka ovat merkityksellisiä tasavallan presidentin tehtävien ja toimivallan kannalta. TPK toteaa, että Nato-jäsenyydellä Suomi maksimoi oman turvallisuutensa.

TPK pitää asianmukaisena, että hallituksen esitys Pohjois-Atlantin sopimuksen hyväksymisestä annetaan eduskunnalle riippumatta siitä, ovatko kaikki Naton nykyiset jäsenvaltiot ratifioineet Suomen liittymispöytäkirjaa, jotta valmius sopimusten hyväksymiseen on olemassa heti kun sen edellytykset täyttyvät. Samoin TPK pitää tarkoituksenmukaisena esitysluonnoksessa mainittua tavoitetta, että Suomi ja Ruotsi tallettavat liittymiskirjansa samaan aikaan, jolloin Suomi ja Ruotsi eivät hyväksy toistensa liittymispöytäkirjoja erikseen.

TPK tuo lausunnossaan esiin, että Pohjois-Atlantin sopimuksen hyväksymisellä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevaa päätöksentekovaltaa ei siirry Natolle, kuten ei myöskään lainsäädäntö, tuomio- tai budjettivaltaa. Lisäksi TPK toteaa, että Nato-politiikka on jatkossakin osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Naton tehtävät ja toiminta liittyvät pääasiassa ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan alaan.

TPK katsoo, että esitysluonnoksessa lainsäädännön arviointi on asianmukaisesti rajattu siihen lainsäädäntöön, jolla on välitön yhteys mainittujen sopimusten hyväksymiseen ja voimaansaattamiseen. TPK kiinnittää huomiota, että kansalliseen päätöksentekoon ja sen valmisteluun sovelletaan jo olemassa olevaa kansallista lainsäädäntöä, ja toimivalta määräytyy viime kädessä kansallisen valtiosääntömme mukaisesti.

TPK katsoo, että tasavallan presidentin perustuslaissa turvattua asemaa koskeva erottelu on esitysluonnoksessa huomioitu asianmukaisesti eikä kansallinen päätöksenteko ja päätöksenteon kansallinen valmistelu tasavallan presidentin tehtävän ja toimivallan kannalta vaadi muutoksia kansalliseen lainsäädäntöömme.

TPK katsoo lausunnossaan, että keskeiset Natoa koskevat ulko- ja turvallisuuspoliittiset asiat on jatkossakin linjattava valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministeri-valiokunnan ja tasavallan presidentin yhteisissä kokouksissa (TP-UTVA), joissa presidentti johtaa puhetta, ja jotka voidaan kutsua koolle tasavallan presidentin tai pääministerin aloitteesta.

TPK kiinnittää huomiota kysymykseen ylipäällikönvallasta tilanteessa, jossa Suomen Puolustusvoimien joukkoja asetettaisiin Naton operatiiviseen johtoon, ja toteaa, ettei sillä ole huomautettavaa esitysluonnoksessa tältä osin esitettyihin johtopäätöksiin.

TPK katsoo esitysluonnoksessa todetun lailla, että sekä ylipäällikön toimivaltaan että sodasta ja rauhasta päättämiseen liittyy kysymyksiä, joista ei ole täysin soveltuvaa eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä. TPK yhtyy siihen esitysluonnoksessa todettuun, ettei sopimusten hyväksyminen eduskunnassa edellytä kahden kolmasosan enemmistöä.

TPK tuo esiin, että Naton jäsenenä Suomessa tulee kansallisesti linjattavaksi ja päätettäväksi asioita, joissa on turvattava eduskunnan osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet, ja kiinnittää tässä suhteessa huomiota perustuslain määrämuotoisten menettelyiden ohella vakiintuneisiin käytäntöihin, kuten esimerkiksi tasavallan presidentin ja eduskunnan valiokuntien ja puolueiden puheenjohtajien väliset tapaamiset, joita on TPK:n mukaan jatkossakin syytä pitää säännönmukaisesti ja aina tarvittaessa.

2.2. Oikeuskanslerin virasto

Oikeuskanslerinvirasto katsoo, että esityksen rajausta vain jäsenyyden edellyttämiin sopimuksiin on lähtökohtaisesti asianmukainen. Oikeuskanslerinvirasto pitää kuitenkin tarpeellisena, että rajausta ja sen perustelut tuodaan selvemmin esiin ja esityksessä käydään laajemmin läpi Naton toimintaa sekä muita sopimuksia, sääntöjä ja sitoumuksia.

Oikeuskanslerinvirasto on esittänyt kansallista käsittelyä koskevaa jaksoa 5 täsmennettäväksi UTVA:n ja TP-UTVA:n toiminnan ja valtiosääntöisen tarkoituksen kannalta. Oikeuskanslerinvirasto toteaa, että TP-UTVA:n valtiosääntöinen tehtävä on hallituksen esityksen tekstiä laajempi. Se ei ole yksin valmistelua mutta se ei ole myöskään muodollinen päätöksentekijä. Lisäksi oikeuskanslerinvirasto on esittänyt, että esityksessä olisi tarpeen myös todeta virkamiesvalmistelun merkitys ylimmän valtiojohdon päätöksenteolle ja sen johdonmukaisuudelle, eduskunnan tiedonsaannille ja vaikutusmahdollisuuksille, tasavallan presidentin ja valtioneuvoston yhteistoiminnalle ulkopoliittikan johtamisessa sekä valtioneuvoston ja presidentin laajemmalle yhteistyölle. Lisäksi oikeuskanslerinvirasto on todennut, että parlamentaarisen hallitustavan kannalta merkityksellinen on perustuslain 93 §:n 3 momentin säännös, jonka mukaan ulkoministeri vastaa ulkopoliittisesti merkityksellisten kannanottojen ilmoittamisesta muille valtioille ja kansainvälisille järjestöille. Oikeuskanslerinvirasto katsoo, että säännöksen ajantasaista merkitystä olisi tuotava esille myös hallituksen esityksessä.

Eduskunnan roolista Natoa koskevassa päätöksenteossa oikeuskanslerinvirasto toteaa, että valtioneuvoston rooli ja kokonaisvastuu Nato-asioiden valmistelusta sekä eduskunnan asema, tehtävät, ja toimivalta sekä niistä johtuvat perusteet eduskunnan tiedonsaannille tulisi esityksessä tuoda selvemmin esille. Eduskunnan luottamusta nauttiva valtioneuvosto ja sen jäsenet vastaavat näiden oikeuksien toteutumisesta.

Oikeuskanslerinvirasto esittää harkittavaksi esityksen täydentämistä arvioimalla nyt käytävissä olevien tietojen ja nykyisten Naton jäsenvaltioiden käytäntöjen perusteella, ovatko Pohjois-Atlantin sopimuksen artiklan 5 julkisesti käsiteltävissä olevissa ja näköpiirissä olevissa soveltamistilanteissa nykyisen lainsäädännön periaatteiden mukaiset ratkaisut riittäviä. Lisäksi oikeuskanslerinvirasto kiinnittää huomiota siihen, ettei valtioneuvoston ja eduskunnan välistä parlamentaarista vuorovaikutusta voi korvata vapaa-muotoisilla tapaamisilla ja keskusteluilla.

Käsittelyjärjestysperustelujen osalta oikeuskanslerinvirasto esittää käsittelyjärjestysperustelujen täydentämistä ylipäällikkyyden osalta siten, että ylipäällikön vallan alan määrittelyn lähtökohtana on Naton jäsenyydessäkin perustuslakivaliokunnan vakiintunut tulkinta ylipäällikön vallan alasta perustuslain ja tavallisen lain muodostaman kokonaisuuden kautta. Lisäksi oikeuskanslerinvirasto esittää eduskunnan asemaa koskevien perustelujen täydentämistä siten, että niissä tuotaisiin selvemmin esille eduskunnan asema ylimpänä valtioelimenä sekä perustuslain 58 § 2 momentin merkitys ja sen säätämiseen liittyvät perustuslakivaliokunnan kannanotot.

Oikeuskanslerinvirasto katsoo, että Naton standardointisopimusten sisältöä ja oikeudellista luonnetta tulisi luonnehtia tarkemmin.

2.3. Muut viranomaiset

Huoltovarmuuskeskus (HKV) tuo lausunnossaan esille, että hallituksen esityksen jaksoson 1.2 lopussa, jossa käsitellään Naton rauhankumppanuusyhteistyön historiaa ja rakenteita, ei mainita vuonna 1991 perustettua Pohjois-Atlantin yhteistyöneuvostoa (North-Atlantic Cooperation Council, NACC). HKV:n esittää, että maininta NACC:sta lisättäisiin esitykseen. HKV katsoo, että esityksessä tulisi käyttää englanninkielisen termin ”resilience” suomenkielisenä käännöksenä termin ”kriisinsietokyky” sijasta termiä ”häiriönsietokyky”, sillä EU:n Critical Entities Resilience -direktiiviehdotuksen suomenkielisessä käännöksessä ja direktiivin kansallisen toimeenpanon valmisteluasiakirjoissa käytetään tätä termiä. HKV:n näkemyksen mukaan olisi suositeltavaa mainita hallituksen esityksessä EU:n ja Naton yhteistyö häiriönsietokyvyn vahvistamiseksi sekä näiden kansallinen koordinointi keskenään. HKV esittää, että esityksen jaksossa 2.2.1 tulisi täsmentää, millä tavalla oikeudellisesti ei-sitovien ja vapaaehtoisten tavoitteiden sitovuudet poikkeavat toisistaan, jos mitenkään. HKV kiinnittää huomiota, että esityksen kohdassa 4 Voi-

massa oleva lainsäädäntö ja sen arviointi ei ole tarkasteltu huoltovarmuuslainsäädäntöä, kuten huoltovarmuuden turvaamisesta annettua lakia (1390/1992). Huoltovarmuuskeskus tuo esille, että Nato-jäsenyyden vaikutukset maanpuolustukseen ja sen kannalta välttämättömien taloudellisten toimintojen ja teknisten järjestelmien turvaamiseen, sekä sotilaalliseen huoltovarmuuteen voivat vaikuttaa olennaisesti Suomen huoltovarmuustointintaan. Näitä vaikutuksia tulee HVK:n näkemyksen mukaan huomioida tarkkaan Nato-jäsenyyden kansallisessa toimeenpanossa. HKV:n mukaan häiriö-/kriisinsietokyvyn ja siviilivalmiuden merkitys Naton ydintehtävien toteuttamisessa tuodaan esityksessä hyvin esiin (kohta 2.6.). HKV:n mukaan kohdassa 5 *Nato-asioiden kansallinen käsittely* ei kuitenkaan luoda yhteyksiä Natossa tehtävän varautumistoiminnan ja Suomen kokonaisturvallisuusmallin mukaisen varautumistoiminnan, ja erityisesti huoltovarmuustoiminnan välille. HKV katsoo, että NATO-jäsenyyden kansallisen toimeenpanon yhteydessä olisi tarpeen luoda yhteys Suomen huoltovarmuustoiminnan sekä Naton häiriö-/kriisinsietokyvyn vahvistamiseen tähtäävän toiminnan välille. HVK toteaa lausunnossaan, että Nato-jäsenyyden myötä tulevia huoltovarmuuteen liittyviä kokonaisuuksia ja niiden henkilöstöresursointia ei ole huomioitu esityksessä. HVK katsoo, että Nato-jäsenyydellä tulee olemaan huoltovarmuuden ja HVK:n toiminnan kannalta olennaisia vaikutuksia, jotka mahdollisesti vaativat lisäresursointia myös HVK:ssa. HVK nostaa esiin, että se on jo 1990-luvun lopusta alkaen rahoittanut Suomen erityisedustustossa Natossa toimivan siviili- ja huoltovarmuusasiain erityisasiantuntijan, sekä vuosina 2016–2021 Naton sihteeristöön sijoitetun huoltovarmuusasioihin perehtyneen erityisasiantuntijan palkkakustannukset.

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom toteaa lausunnossaan, että se toimii kansainvälisistä tietoturvasuhteista annetun lain (588/2004) mukaisena määrättyä turvallisuusviranomaisena ja vastaa ainoana viranomaisena Suomessa Naton turvallisuusluokiteltua tietoa käsittelevien tietojärjestelmien akkreditoinnista.

Traficom toteaa, että liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle aiheutuviin Nato-valmistelutehtäviin esitetty 260 000 euron (2 henkilötyövuotta) lisäys ei ole riittävä akkreditointien tehokkaaksi toteuttamiseksi, vaan osa järjestelmäakkreditoinneista jäisi toteuttamatta ja Nato-tiedonvaihdon kannalta kriittisiä kansallisia järjestelmiä ei voitaisi ottaa käyttöön suunnitellussa aikataulussa. Traficom toteaa, että järjestelmäakkreditointien on arvioitu edellyttävän vähintään seitsemän henkilötyövuoden työpanosta. Virasto kiinnittää huomiota siihen, että muille Naton myötä virastolle tuleville tehtäville ei ole esitetty rahoitusta eikä taajuushallinnollisiin tehtäviin resursseja. Lopuksi virasto nostaa lausunnossa esille liikennesektorin varautumiseen kohdennettujen resurssien puuttumisen esityksestä. Viraston mukaan lisäresurssitarve kohdentuu liittymisvaiheessa siviili-sektorin puolustus suunnittelun yhteensovittamiseen eri liikennemuotojen osalta.

Poliisihallitus kiinnittää huomiota tarpeeseen ja valmiuteen osallistua poliisin toimintakenttää koskevilta osin Naton siviilikomponentin toimintaan ja suunnitteluun. Ensivasteena poliisilla on tärkeä rooli myös ulkoisiinkin uhiin liittyvien havaintojen tekemisessä ja yhteisen tilannekuvan tuottamisessa. Poliisin rooli korostuu myös terrorismiin liittyvän uhkan osalta. Poliisihallitus toteaa, että kansallisen terrorismintorjunnan strategian mukaisesti poliisilla on päävastuu terrorismin torjunnasta, ja katsoo, että terroristisen toiminnan ennalta estäminen edellyttää aktiivista tiedonvaihtoa ja toiminnan koordinointia eri viranomaisten kesken.

Poliisihallitus näkee poliisilla olevan myös tärkeä rooli yhteiskunnan resilienssin ylläpitämisessä, joka on keskeinen painopiste Naton siviilivalmiuden kehittämisessä. Poliisin yleinen rooli yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäjänä sekä yhteiskuntarauhan takaajana on keskeisen tärkeä Naton määrittelemien seitsemän resilienssiin liittyvän perusvaatimuksen osalta.

Poliisihallitus pitää todennäköisenä, että Nato-joukkojen läsnäoloon, kauttakulkuun ja harjoitteluun liittyvä niin sanottu isäntämaatuki tulee aiheuttamaan lisätehtäviä poliisi-

sille. Poliisi on arvioinut Suomen Nato-jäsenyydestä poliisin toimintaan aiheutuvat lisäkustannukset ja esittänyt ne osana vuoden 2023 talousarviovalmistelua. Poliisin kustannukset muodostuvat muiden turvallisuusviranomaisten tapaan toimialasidonnaisesta Nato-koordinaatiotehtävästä sekä Nato-jäsenmaan sisäiseen turvallisuuteen vaikuttavasta tiedonvaihdosta ja sen edellyttämistä uusista hallinnollisista tehtävistä ja tiedonkäsittely- ja turvallisuusratkaisuista, joilla poliisitoiminnan kyvykkyys osana puolustusyhteisön toimintakokonaisuutta varmistetaan.

Rajavartiolaitos katsoo, että rajavartiolaitosta koskevat asiat huomioitu luonnoksessa riittävällä tavalla. Rajavartiolaitos esittää lausunnossaan, että virheellinen lakiviittaus jaksossa 4.3.8 tulisi korjata.

Suojelupoliisi katsoo, että hallituksen esitys on hyvin valmisteltu, ja se pitää sisällään myös Suojelupoliisille oleelliset asiat. Lausunnon mukaan Suomen tuleva Nato-jäsenyys tulee vaikuttamaan laajasti myös Suojelupoliisiin. Suojelupoliisi haluaa lausunnossaan korostaa viraston tekemän siviilitiedusteluyhteistyön tärkeyttä Natolle ja Suomelle. Suojelupoliisin mukaan hallituksen esityksessä käydään kattavasti läpi Naton terrorismin vastaisia toimia. Suojelupoliisi katsoo, että hallituksen esityksessä tuodaan hyvin esille, että Natoon liittymisellä on merkittäviä ja laajalle ulottuvia henkilöstövaikutuksia valtiollahinnassa. Lausunnon mukaan henkilöstömäärän vahvistaminen koskee myös Suojelupoliisia, kuten hallituksen esityksessä onkin tuotu esille. Suojelupoliisi pitää tärkeänä, että virastolle annetaan tarvittavat resurssit Nato-jäsenyyden tuomien velvollisuuksien toteuttamiseen. Suojelupoliisi näkee välttämättömänä mahdollisimman pikaisesti kehittämää kansallinen TL II-ympäristö, joka on hyväksytty myös NATO SECRET-tason turvallisuusluokitellun tiedon käsittelyyn. Suojelupoliisi pitää myös erittäin tärkeänä, että tietojärjestelmäratkaisuihin sekä Naton asiakirjojen käsittelyvaatimukset täyttävien tilaratkaisujen pikaiseen toteuttamiseen osoitetaan tarvittavat resurssit. Suojelupoliisi tuo myös esiin, että voimassa oleva poliisin henkilötietolainsäädäntö sallii Suojelupoliisin luovuttaa henkilötietoja Nato-valtioiden turvallisuus- ja tiedustelupalveluille, mutta ei itse liittokunnan elimille. Suojelupoliisi toteaa tuoneensa puutteen sisäministeriön tietoon ja että Suomen Nato-jäsenyys edellyttää sen kiireellistä ratkaisemista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) katsoo, että vaikka nyt annettavassa esityksessä on kyse Nato-jäsenyyteen liittyvistä välittömistä liittymistoimista, myös sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle tulee välittömästi jäsenyyden myötä merkittäviä vaikutuksia liittyen esimerkiksi varautumiseen ja eri toimijoiden velvoitteisiin sekä näihin liittyviin kustannuksiin. THL arvioi, että Natoon liittyminen edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön, ohjeistuksen ja toimintamallien tarkastelua. THL kiinnittää myös huomiota siviilivalmiuden kasvavaan merkitykseen osana Naton varautumistyötä, joka liittyy myös THL:n toimialaan. Lisäksi THL korostaa, että valmiuden ja varautumisen kanalta poikkihallinnollinen yhteistyö ja sen koordinaatio ovat avainasemassa. THL tuo myös esille, että sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan ohjauksessa tulee huomioida Nato-jäsenyyden mahdolliset vaikutukset.

2.4. Ahvenanmaan maakunnan hallitus

Ahvenanmaan maakunnan hallitus kiinnittää lausunnossaan aluksi huomiota lyhyeen lausuntoaikaan ja erityisesti siihen, että ruotsinkielinen versio esitysluonnoksesta oli lausunnoilla lyhyemmän aikaa kuin suomenkielinen. Lausunnossa tuodaan esiin, että Ahvenanmaan maakunnan hallitusta on kuultu liittymisprosessissa ja maakunnan hallituksen edustaja osallistui liittymiskeskusteluihin osana Suomen valtuuskuntaa. Lisäksi lausunnossa todetaan, että Ahvenanmaan maakunnan hallituksen ja ulkoministeriön välinen yhteistyö on ollut sujuvaa liittymisprosessin aikana.

Toimivallanjaon osalta maakunnan hallitus katsoo, että suurin osa Pohjois-Atlantin sopimuksen määräyksistä kuuluu selvästi valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Lausunnossa

kiinnitetään kuitenkin huomiota, että Pohjois-Atlantin sopimuksen 3 artiklan nojalla tehdään yhteistyötä siviilikriisinhallinnassa. Siviilikriisinhallinnan puitteissa hoidetaan osittain asioita, jotka Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan kuuluvat maakunnan lainsäädäntötoimivaltaan, esimerkiksi terveydenhuolto (Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 12 kohta) sekä palo- ja pelastustoimet (Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 6 kohta). Lausunnossa kiinnitetään huomiota, että Pohjois-Atlantin sopimuksessa ei muodollisesti määrätä siitä, miten jäsenmaat järjestävät siviilikriisinhallinnan, vaan siviilikriisinhallintaa pidetään edelleen olennaisesti kansallisena asiana.

Maakunnan hallitus toteaa, että Pohjois-Atlantin sopimukselle on mahdollista hankkia myöhemmässä vaiheessa Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyntä, mikäli se osoittautuu tarpeelliseksi aikaisemman kansainvälisten sopimusten hyväksynnän saamista koskevan käytännön mukaisesti.

Maakunnan hallitus tuo esiin, että arvioitaessa tarvetta maakuntapäivien hyväksynnälle merkitystä ei ole sillä, aiheutuuko Pohjois-Atlantin sopimuksesta lainsäädäntötoimia. Arvioinnin kannalta ei myöskään ole tärkeää, tapahtuuko toimivallan siirto päätösvalan siirron muodossa. Maakuntapäivien hyväksynnän tarpeellisuutta arvioidaan pelkästään sen perusteella, sisältääkö Pohjois-Atlantin sopimus maakunnan lainsäädäntövalan piiriin kuuluvia asioita.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus katsoo, että esityksessä tulisi tuoda ilmi, että Ahvenanmaan demilitarisoinnilla ja neutralisoinnilla on alueellinen eurooppalainen tapaoikeudellinen asema. Maakunnan hallitus katsoo, että Ahvenanmaa-sopimukset eivät estä Suomea liittymästä Pohjois-Atlantin sopimukseen eivätkä ne ole ristiriidassa sen kanssa.

Lausunnossa esitetään joitain teknisiä tarkennuksia esitysluonnoksen Ahvenanmaa-kirjauksiin.

2.5. Saamelaiskäräjät

Saamelaiskäräjät tukee sitä, että Suomi jatkaa ihmisoikeusperustaista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja korostaa kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän tärkeyttä ja kansainvälisen oikeuden noudattamista Naton jäsenenä. Saamelaiskäräjät odottaa, että saamelaisille perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvatut oikeudet alkuperäiskansana otetaan huomioon ja turvataan niin Natoon liittymisen yhteydessä kuin puolustusliiton jäsenyyden käytännön toteutuksessa.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota, että Natoon liittymisen seurauksena Naton raja Venäjän kanssa kasvaa ja osa tästä rajasta ja Naton uudesta puolustuksen painopisteestä on saamelaisten kotiseutualueella. Tästä herättää kysymyksiä siitä, millaisia käytännön vaikutuksia Naton ja Suomen puolustuspolitiikalla on saamelaisten oikeuksiin, perinteiseen maankäyttöön ja mahdollisuuksiin elää saamelaisalueella.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomioita puolustukseen ja pelotteeseen liittyviin Naton puolustus- ja sotilasprosesseihin, jotka voivat koskea myös saamelaisten kotiseutualuetta. Mikäli saamelaisten kotiseutualueelle oltaisiin sijoittamassa Natoon liittyviä pysyviä rakenteita tai toimintoja, Saamelaiskäräjät katsoo, että ne tulisi ensin arvioida välttämättömiksi, ja tämän jälkeen suunnitella toimet niin, että niiden mahdolliset negatiiviset vaikutukset saamelaisille minimoidaan.

Nato-jäsenyyden myötä ajankohtaiseksi kysymykseksi muodostuu Saamelaiskäräjien mukaan myös Suomen ja Venäjän välisen raja-alueen käyttö, lisääntynyt rajavalvonta ja -rajavyöhykkeet sekä mahdollisesti lisääntyvä liikenne. Saamelaiskäräjät kiinnittävät huomiota muun muassa siihen, millaisia vaikutuksia liittymisen jälkeisellä rajavalvonnalla ja rajan alueen käytöllä mahdollisesti on poronhoitoon.

Saamelaiskäräjät huomauttaa, että saamelaisten kotiseutualueelle mahdollisesti sijoittuvista välttämättömistä Naton pysyvistä rakenteista tulee neuvotella Saamelaiskäräjien kanssa. Muita tunnistettavia neuvotteluosapuolia ovat koltta-alueella Kolttien kyläkokous, suunnittelualueella sijaitsevat paliskunnat sekä osakaskunnat. Lisäksi uusista Nato-jäsenyyteen mahdollisesti liittyvistä maankäyttösuunnitelmista tulisi neuvotella saamelaisten kanssa haittojen minimoimiseksi.

Saamelaiskäräjät pyytää ulkoministeriötä järjestämään saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisen neuvottelun Saamelaiskäräjien kanssa Natoon liittymisestä, jotta saamelaisten oikeudet ja saamelaisten kotiseutualueen erityispiirteet tulevat huomioiduiksi Nato-prosessin alusta alkaen. Neuvotteluissa tietojensaantioikeuksia ja -tarvetta voidaan täsmentää ja keskustella muista tietoturvallisuusratkaisuista saamelaisalueeseen kohdistuen.

2.6. Tutkimuslaitokset ja tutkijat

Ahvenanmaan rauhaninstituutti (Ålands fredinstitut) kiinnittää lausunnossaan huomiota erityisesti esitysluonnoksen merkitykseen Ahvenanmaalle ja Ahvenanmaan asemaan Pohjois-Atlantin sopimuksen hyväksymisessä, molempien hyväksyttäviksi esitettyjen sopimusten seurauksiin Suomelle, luonnosesityksen keskeisiin käsitteisiin ja tärkeisiin oletuksiin sekä demokratiaa ja rauhaa edistäviin mahdollisuuksiin nykyisessä tilanteessa. Lausunnossa korostetaan Ahvenanmaan asemaa kansainvälisessä oikeudessa sekä sitä, että Ahvenanmaan demilitarisoinnilla ja neutralisoinnilla on alueellinen eurooppalainen tapaoikeudellinen asema, joka tulisi näkyä hallituksen esityksessä. Rauhaninstituutti korostaa lausunnossaan myös mahdollisuutta luoda uusia perustuslaillisia välineitä, jotka vahvistavat eduskunnan roolia myös Naton suhteen.

Mitä tulee Ahvenanmaan asemaan kansainvälisessä oikeudessa, rauhaninstituutti katsoo, että ehdotuksesta pitäisi käydä selvemmin ilmi, että liittymiskeskusteluissa ei esitetty vastalauseita Ahvenanmaan asemaa kansainvälisesti. Samoin rauhaninstituutti katsoo, että kaikki Ahvenanmaan asemaa koskevat kansainväliset sopimukset ja vahvistukset tulee kirjata hallituksen esityksen asianomaisiin kohtiin. Myös selkeä viittaus Ahvenanmaan kansainväliseen tapaoikeuteen perustuvaan asemaan tulisi sisällyttää esitykseen. Rauhaninstituutti katsoo, että näin ollen jaksossa 13 viittaus Ahvenanmaan asemaan tulisi muuttaa siten, että se perustuu kansainväliseen oikeuteen eikä pelkästään kansainvälisiin sopimuksiin. Lopuksi rauhaninstituutti korostaa, että esityksessä ja kaikille asianosaisille tulee tehdä selväksi, että Ahvenanmaa on kansainvälisen oikeudellisen asemansa perusteella sotilaallisen toiminnan ulkopuolella, ja muistuttaa, että Suomella on jatkossakin kansainvälisen oikeuden mukainen velvollisuus kunnioittaa ja varmistaa Ahvenanmaan asema sekä itsehallintoalueena että demilitarisoituna alueena rauhan aikana.

Valtakunnan ja maakunnan välisen toimivallanjaon osalta rauhaninstituutti toteaa, että yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvät asiat ovat asioita, joissa Ahvenanmaalla on merkittävää toimivaltaa. Rauhaninstituutti korostaa, että Ahvenanmaan siviilivalmius ei saa olla sotilaallisten rakenteiden tai resurssien ohjaama tai riippuvainen niistä. Rauhaninstituutti peräänkuuluttaa tarkempaa selvitystä liittymisen seurauksista Ahvenanmaalle, mm. kohdan 4.3.8 yhteydessä rajavartioinnin erityisestä roolista ja asemasta suhteessa Ahvenanmaahan. Rauhaninstituutti katsoo, että luonnosesityksen päätelmä, jonka mukaan Ahvenanmaan itsehallintolain 59 §:n mukaisesti ei vaadita Ahvenanmaan maakunnan hyväksyntää, on virheellinen. Rauhaninstituutti muistuttaa, että EU-integroatio on merkinnyt EU:n toiminnallisesti ohjattua toimivallan laajentamista ja uskoo, että samoin voi hyvinkin käydä Naton sisällä. Rauhaninstituutin mielestä tästä on merkkejä mm. Naton uusimmissa strategisissa konsepteissa. Rauhaninstituutti kiinnittää huomiota siihen, mitä välineitä on käytettävissä siinä tapauksessa, että Naton toiminta vaikuttaa suoraan tai välillisesti alueisiin, jotka itsehallintolain mukaan kuuluvat Ahvenanmaan toimivaltaan.

Rauhaninstituutti ilmaisee huolensa siitä, että hallituksen esitysluonnoksen ruotsinkielinen käännös tuli saataville myöhemmin kuin suomenkielinen luonnos, ja viittaa perustuslaillisen kahden kansalliskielen yhdenvertaisen kohtelun vaatimuksen säilyttämisen tärkeyteen ja pyrkimykseen sallia kaikkien kansalaisten osallistuminen tasavertaisesti julkisissa asioissa.

Mitä tulee hyväksyttäviksi esitettyjen sopimusten seurauksiin Suomelle, rauhaninstituutti katsoo, että Natolta puuttuu parlamentaarinen valvonta ja korostaa sellaisten perustuslaissa tai kansallisessa lainsäädännössä ja käytännöissä olevien työkalujen merkitystä, joilla voidaan varmistaa, että eduskunnalla on mahdollisuus harjoittaa demokraattista valvontaa. Rauhaninstituutti katsoo, että tämä tulisi ottaa huomioon myös Suomen ja Yhdysvaltojen kahdenvälisestä sotilaallista yhteistyötä koskevassa esityksessä. Rauhaninstituutti pitää esitysluonnoksen arviointia sopimusten seurauksista Suomelle, rahoitus mukaan lukien, riittämättömänä ja katsoo, ettei esitys vastaa hyvän lainvalmistelun ohjeita.

Rauhaninstituutti katsoo, että Pohjois-Atlantin sopimuksen 8 artiklan vaikutusta ei esitetä riittävästi, ja peräänkuuluttaa selvitystä siitä, mihin muihin kansainvälisiin sopimuksiin se vaikuttaa tai saattaa vaikuttaa. Rauhaninstituutin mukaan on olemassa useita kansainvälisen oikeuden järjestelmiä, joihin Naton jäsenyys voi vaikuttaa. Rauhaninstituutin näkemyksen mukaan tämä tarkoittaa, että ehdotus koskee perustuslain 1–2 §:ään (Suomi on täysivaltainen tasavalta ja valtiovalta kuuluu kansalle, jota edustaa eduskunta) sekä Suomen suvereniteettia koskevan velvoitteen hyväksymistä, mikä Rauhaninstituutin mukaan tarkoittaisi sitä, että eduskunnan on tehtävä päätös vähintään kahden kolmasosan enemmistöllä annetuista äänistä, koska se on ainoa tapa varmistaa, että Suomen hyväksymät kansainväliset velvoitteet eivät vaaranna valtiosäännön kansainvälisiä perusteita perustuslain 94 §:n viimeisen kohdan mukaisesti. Rauhaninstituutti huomauttaa myös, että luonnosesityksen perusteella on epäselvää, mitkä aluerajat nykyään koskevat Naton jäsentä.

Rauhaninstituutti toteaa, että on rohkaisevaa, että luonnoksessa todetaan seuraavaa: ”Nato on sitoutunut asevalvontaan, aseriisuntaan ja aseiden leviämisen estämiseen. Suomi kannattaa ydinaseriisunnassa asteittaista etenemistä, joka edistää kaikkien maiden turvallisuutta. Suomen tavoitteena on, että ydinasevaltiot tekevät konkreettisia sitoumuksia ydinaseriisunnassa ja ottavat askeleita ydinaseista aiheutuvan uhkan pienentämiseksi.” Rauhaninstituutti toivoo, että Suomen strategiat ja tavoitteet konkretisoi-
tuvat luonnoksessa.

Lopuksi rauhaninstituutti huomauttaa, että Naton sisällä Ahvenanmaan asemasta tulee ainutlaatuinen ja erityinen. Koska Nato sitoutuu Pohjois-Atlantin sopimuksen artiklassa 1 noudattamaan YK:n peruskirjaa ja sen periaatteita, rauhaninstituutti katsoo, että Ahvenanmaan kansainvälisoikeudellinen ja perustuslaillinen asema on voimavara myös Natolle, joka joutuu kohtaamaan vähemmistöihin ja raja-alueisiin liittyviä ongelmia ympäri maailmaa.

Aleksanteri-instituutti kiinnittää huomiota lähinnä Suomen kokonaisturvallisuuteen liittyviin jäsenyyden aikana ratkaistavaksi tuleviin kysymyksiin. Jäsenyys tuo mukanaan Suomelle vahvan intressin vaikuttaa Naton Venäjä-politiikan sisältöön. Instituutti pitää tarpeellisena tutkittuun tietoon ja toimijoiden asiantuntemukseen nojaavaa laaja-alaista analyysiä Venäjästä ja Suomen lähialueista.

2.7. Yhdistykset ja muut toimijat

Elinkeinoelämän keskusliitto ry (EK) kannattaa esitystä. EK keskusliitto katsoo, että Nato-jäsenyys luo turvaa ja vakautta. EK toteaa, että jäsenyyden mukanaan tuomat uudet mahdollisuudet suomalaisille yrityksille ovat esityksessä kerrottua laajemmat. Yritysten

tukea tarvitaan esimerkiksi NATO-hyväksytyjen fyysisten ja tietoteknisten tietojenkäsittely-ympäristöjen rakentamisessa viranomaisissa ja yrityksissä. Jäsenyys voi tarjota liiketoimintamahdollisuuksia monille suomalaisyrityksille niin puolustusteollisuudessa kuin laajemminkin. EK pitää tarpeellisena huomioida elinkeinoelämän tarpeet ja mahdollisuudet ja huolehtia siitä, että mahdollisuuksista viestitään yrityksille aktiivisesti jäsenyyden edetessä. Lisäksi EK korostaa Naton jäsenvaltioiden kriisinkestävyyden merkitystä ja sitä, että yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen ja sotilaallisen puolustuksen tukemiseen panostetaan. EK toteaa, että Suomessa pääosa yhteiskunnan kriittisestä infrastruktuurista ja kriittisistä toiminnoista on yksityisten yritysten omistuksessa, hallinnassa ja vastuulla ja että tähän liittyvä julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyö on ollut jo pitkään yksi Suomen vahvuuksista. EK korostaa, että tätä yhteistyötä tarvitaan jatkossakin ja on tärkeää, että se huomioidaan kaikessa Natoon liittyvässä toiminnassa ja toiminnan kehittämisessä.

Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus yhtyy esitysluonnoksen lähtökohtaan siitä, että Suomen turvallisuuspoliittinen toimintaympäristö on Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan myötä muuttunut sillä tavoin ratkaisevasti, että Nato-jäsenyys on perusteltu. Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus katsoo, että esityksessä Naton tehtävät esitellään varsin muodollisesti ja Pohjois-Atlantin sopimuksen kirjaimen mukaisella tavalla. Lausunnossa tuodaan esille, että Naton sotilaallisen roolin ohella myös sen laajemman turvallisuuspoliittisen roolin avaaminen olisi ollut tervetullut erityisesti niiden vaatimusten osalta, joita se Suomen politiikalle – ja mahdollisesti myös lainsäädännölle – asettaa. Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus tuo esille, että jännitteisessä ja uusien turvallisuusuhkien käsittämässä toimintaympäristössä Naton toimenkuva on laajentunut myös muutoin kuin aiempien strategioiden käsittäminen alueen ulkopuolisten kriisinhallintaoperaatioiden suuntaan, ja että tämän laajentuneen toimenkuvan suuntaviivat ja onnistuneen politiikan edellytykset olisi ollut hyvä ottaa paremmin haltuun myös Suomen Nato-jäsenyyden kansallisen hyväksymisen yhteydessä. Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskuksen mukaan Nato-jäsenyyden ulko- ja turvallisuuspoliittisia vaikutuksia arvioitaessa ei kiinnitetä huomiota jäsenyyden mahdollisiin geopoliittisiin vaikutuksiin transatlanttisesta näkökulmasta tai Naton nk. 360° politiikan näkökulmasta. Lausunnossa todetaan myös, että Nato-jäsenyyden vaikutuksia Suomen kriisinhallintapolitiikan muotoihin ei tarkemmin avata. Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus tuo esille, että Suomessa on kansallisen päätöksentekojärjestyksen näkökulmasta syytä huomioida myös nykyisen turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muuttuminen siihen suuntaan, jossa sodan ja rauhan välinen rajanveto tai Naton yhteispuolustusjärjestelmän käyttöönottokynnys ei enää ole selkeä ja että konfliktien äkillinen luonteenmuutos tai eskalaatio saattaa johtaa epäselviin tilanteisiin kansallisten päätöksentekosääntöjen tulkinnassa. Lausunnossa todetaan, että kansallisten sääntöjen selkeys ja yksiselitteisyys ovat tällaisissa tilanteissa takeena Suomen vahvalle toimintavalmiudelle.

Aliupseeriliitto ry korostaa lausunnossaan henkilöstönäkökulmia, mukaan lukien tarvetta määritellä selkeästi Puolustusvoimien henkilöstön palvelusuhteet ehdot ja Nato-organisaatioiden tehtäviin määrittävien henkilöiden oikeudellinen asema. Palvelusuhteen ehtojen osalta lausunnossa tuodaan esiin, että ehtoja tulee olla mahdollista myös joustavasti päivittää tarvittaessa. Aliupseeriliiton näkökulmasta on tärkeää, että Nato-operaatioiden tehtäväkentästä hyödynnetään laaja-alaisesti mahdollisuuksia kehittää kansainvälistä yhteistoimintaa kaikilla Naton organisaation tasoilla. Aliupseeriliitto pitää tärkeänä, että lainsäädäntöä ja sen toimivuutta arvioidaan avoimesti, sekä tarvittavat muutokset tehdään etupainoisesti. Aliupseeriliitto katsoo, että Sotilaskäskyasioiden, Puolustusvoimien tehtävien ja toimivaltuuksien, Puolustusvoimien henkilöstön käyttöä ja asevelvollisten asemaan liittyviä kysymyksiä tulisi tarkastella ja tarvittavia muutoksia tehdä osana Nato-jäsenyys prosessia. Lausunnossa nostetaan lisäksi erityisesti esiin tarve tarkastella sotilaskurinpitolakia. Aliupseeriliitto katsoo, että Nato-jäsenyyden henkilöstövaikutuksiin tulee varautua etupainoisesti ja henkilöstö tulee kouluttaa asianmukaisesti.

Keravan valta kuuluu kansalle ry kannattaa lähtökohtaisesti Suomen liittoutumattomuutta ja puolueettomuutta. Yhdistys katsoo, että jäsenyydestä tulisi toimittaa kansanäänestys, jota edeltää julkinen keskustelu, jossa eri näkökulmat ja kannat huomioidaan asiallisesti ja tasapuolisesti. Yhdistys niin ikään katsoo, että esitykseen tulisi sisällyttää niin kutsutun "Norjan mallin" mukaiset ehdot liittymiseksi Pohjois-Atlantin liiton jäseneksi.

Kristallipuolueen r.p. lausunnossa korostetaan, että Suomen olisi tärkeä pysyä puolueettomana, sekä tuodaan esille, että Natoon liittymiseen sisältyy uhkia.

Kurdien demokraattinen yhteisökeskus ry (NCDK) pitää sotilaallista liittoutumattomuutta tärkeänä. NCDK katsoo, että Suomen tulisi harjoittaa itsenäistä ulkopoliittikkaa aseistariisun edistämiseksi ja sitoutua välittömästi YK:n ydinasekieltosopimukseen.

Laajan turvallisuuden verkosto ry (WISE) katsoo, että Suomen ja Ruotsin liittyminen Natoon vahvistaa Suomen kansallista turvallisuutta voimakkaasti muuttuneessa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa Euroopassa. Verkoston näkemys on, että Suomen tulee Nato-jäsenenäkin korostaa inhimillistä turvallisuutta, monenkeskisen yhteistyön vahvistamista, globaalin vastuun kantamista ja rauhan rakentamista. WISE katsoo, että vuoden 2020 ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa määriteltyjen Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteiden - ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön edistäminen, monenkeskisen yhteistyön vahvistaminen, globaalin vastuun kantaminen ja rauhan rakentaminen - tulee säilyä Nato-jäsenenäkin Suomen tavoitteina. Rauhan rakentaminen on ollut yksi Suomen ulkopoliittikan kulmakiviä vuosikymmenten ajan ja WISE näkee, että nykyisessä monimutkaisten kriisien maailmassa tälle on entistä enemmän tarvetta.

Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry katsoo, että Nato-jäsenyys lisää työtä kotimaassa ja ulkomailla lakiesityksessä mainituissa virastoissa. MPHL ry kiinnittää huomiota Nato-jäsenyydestä johtuvaan henkilöstön osaamisen kasvattamiseen ja kouluttamiseen. MPHL ry tuo esiin, että Nato-jäsenyydellä on merkittäviä henkilöstövaikutuksia erityisesti Puolustusvoimille ja henkilöstöresurssien riittävyydestä tulee huolehtia. MPHL ry tuo esille, että esitykseen sisältyvien vastuu- ja toimivaltasuhteiden on välttämätöntä olla selkeästi kuvattuja ja toimivia, ja että Puolustusvoimien henkilöstön asemaan liittyvän lainsäädännön ja säätelyn täytyy olla tarkkaa ja kuvata henkilöstön oikeudet ja velvollisuudet. Lausunnossa tuodaan esille, että Nato-jäsenyyden valmistelun yhteydessä on jo nyt tärkeää tarkastella henkilöstön palvelussuhteen ehtojen ajantasaisuutta ja tehdä tarvittavia muutoksia.

Maanpuolustuksen Insinöörit MPI ry katsoo lausunnossaan, että on erittäin tärkeää, että Natoon liittymisen vaikutukset lainsäädännön muuttamistarpeisiin huomioidaan. Lausunnossa on tuotu esille, että tältä osin olisi tärkeää, että Puolustusvoimista annetussa laissa (551/2007) mahdollistettaisiin, että "puhtaisiin sotilastehtäviin" sotilasvirkaan voitaisiin palkata myös ns. evp-henkilöstöä (reserviin siirtyneitä palveluksesta eronneita henkilöitä), jotta evp-henkilöstöä voidaan hyödyntää Nato-tehtävien täyttämässä. MPI ry tuo lisäksi esille, että Pohjois-Atlantin sopimus tuo yhden palvelussuhteen muodon lisää puolustusvoimien ulkomaan työn tehtävissä. Lausunnossa tuodaan esille, että olisi syytä tarkastella niin lainsäädännön kuin sopimusten, ohjeiden ja määräysten muuttamista niin, että ulkomaan tehtävien palvelussuhteen ehdot olisivat mahdollisimman yhdenmukaiset ja selvät ulkomaan työtehtävästä riippumatta.

Maanpuolustuskurssiyhdistys ry yhtyy laajasti hallituksen esityksen luonnoksen kirjauksiin ja pitää tärkeänä erityisesti kirjausta Suomen oman puolustuskyvyn ylläpitämisestä ja kehittämisestä jatkossakin sekä kahden- ja monenvälisen puolustusyhteistyön jatkamisesta. Yhdistys toteaa Suomen Nato-jäsenyyden edistävän merkittävästi Suomen turvallisuutta ja Itämeren alueen vakautta. Yhdistys pitää tärkeänä, että Suomi ei tässä vaiheessa aseta jäsenyydelle ja liittokunnan jäsenenä toimimiselle varauksia tai rajoituksia.

sia (ml. ydinaseet) ja näin kavenna ulko- ja turvallisuuspoliittista liikkumavaraansa. Yhdistys pitää niin ikään tärkeänä, että Nato-jäsenyydestä ja sen vaikutuksista käydään laaja-alaista yhteiskunnallista keskustelua. Maanpuolustuskurssiyhdistys katsoo, että hallituksen esityksessä on hyvä korostaa kriisinsietokyvyn kasvavaa merkitystä ja asemaa Naton strategisessa konseptissa. Yhdistys korostaa suomalaisen kokonaisturvallisuuden mallin merkitystä Suomen toimivana ratkaisuna kriisinsietokyvyn edistämiseksi niin kansallisesti kuin osana liittokuntaa. Suomen tulee aktiivisesti kehittää kokonaisturvallisuuden mallia niin, että se tukee toimintaamme osana Natoa ja tarjota omaa osaa mistaan laaja-alaisesti liittokunnan käyttöön. Maanpuolustuskurssiyhdistys katsoo lisäksi, että liittokunnassa tapahtuva valmistelutyö edellyttää laaja-alaista kansallista asioiden yhteensovittamista. Maanpuolustuskurssiyhdistys katsoo, että Suomen tulee jatkaa aktiivista osallistumista niin Naton sotilaalliseen kuin siviilikriisinhallintaan ja kehittää kykyä nopeaan kansalliseen päätöksentekoon.

Naiset Rauhan Puolesta ja Naiset Atomivoimaa Vastaan esittävät lausunnossaan mm. ettei Suomen maaperälle tulisi tuoda ydinaseita tai -räjähteitä eikä sotilastukikohtia.

Naisten kansainvälinen rauhan ja vapauden liiton (WILPF) Suomen osasto ry suhtautuu Nato-jäsenyyshakemukseen kriittisesti ja katsoo, että liittoutumattomana Suomi voisi toimia paremmin aktiivisesti konfliktien ratkaisijana, aidosti turvallisuuden, rauhankulttuurin tukemisen ja rauhan puolesta. Lausunnossa katsotaan, että mahdollisen liittymisen osalta tulisi kuitenkin varmistaa, ettei ydinaseita tai ulkomaisia sotilastukikohtia tuoda Suomen maaperälle. Lisäksi lausunnossa katsotaan, että ydinenergia- ja rikoslaeissa tulee kieltää ydinräjähteiden maahantuonnin. WILPF:n Suomen osasto pitää tärkeänä, että Suomi pyrkii aktiivisesti YK:n puitteissa kaikkien joukkotuhouksien kieltämiseen ja hävittämiseen, sekä allekirjoittaa ja ratifioi YK:n ydinaseita kieltävän sopimuksen.

Päällystöliitto ry kiinnittää lausunnossaan huomiota riittävien henkilöstöresurssien turvaamiseen puolustusvoimissa Nato-jäsenyyden lisätessä tehtäviä tulevaisuudessa. Päällystöliitto ry katsoo, että valtioneuvoston puolustusselonteossa linjattu 500 henkilötyövuoden lisäys puolustusvoimiin ei ole riittävä ja jäsenyyden myötä tätä tulee tarkastella uudestaan, jotta puolustusvoimien henkilöstöresurssit vastaavat vaadittavaa suorituskykyä tulevaisuudessa. Päällystöliitto ry katsoo myös, että tässä tilanteessa sotilaallisen kriisinhallinnan volyymin ei tulisi nykyisestään kasvattaa. Lisäksi Päällystöliitto ry pitää tärkeänä, että lakivalmisteluun tulee sisällyttää velvoittavat kirjaukset puolustusvoimien henkilöstön palvelussuhteen ehtojen tarkastelusta liittyen mm. ulkomaan sotilastehtäviin. Päällystöliitto ry kiinnittää myös huomiota palvelussuhteen ehtojen kilpailukykyyn.

Reserviläisliitto ry katsoo kansainvälisen yhteistyön laajenemisen Nato-liittymisen myötä mahdollistavan Suomen puolustuskyvyn parantamista sotilaallisesti. Yhdistys katsoo, että 5. artiklan sisältämät turvatakuut, tiedustelukyky, ilmapuolustus, huoltovarmuus ja teknologiasaatavuus ovat merkittäviä puolustuskykyä parantavia asioita. Reserviläisliitto pitää tärkeänä, että liittymisen yhteydessä turvataan Puolustusvoimien ja maanpuolustuksen määrärahojen riittävyys niin Suomessa kuin myös kansainvälisessä toiminnassa. Yhdistys kiinnittää erityistä huomiota henkilöstöresurssien riittävyyteen ja pitää tärkeänä, että tarkastellaan reserviläisten käytön mahdollisuutta Natoon liittyvissä tehtävissä.

Sananvapaus ja perusoikeudet Suomi Ry katsoo, että liittymisestä tulisi järjestää kansanäänestys.

Suomen Atlantti-Seura ry tukee hallituksen esitystä ja Suomen liittymistä Pohjois-Atlantin liitto Natoon. Suomen Atlantti-Seura ry toteaa Suomen jäsenyyden Pohjois-Atlantin liitossa vahvistavan alueellista turvallisuutta ja Suomen puolustuskykyä sekä lisäävän vakautta Pohjois-Euroopassa. Suomen Atlantti-Seura ry:n mukaan jäsenyys lisää Suomen vaikutusmahdollisuuksia lähialueiden ja Euroopan turvallisuutta sekä transatlanttisia

suhteita ja transatlanttista turvallisuusympäristöä koskevista kysymyksissä. Lausunnon mukaan jäsenyys luo myös taloudellisessa mielessä kansainvälisille investoinneille turvallisen ja vakaan toimintaympäristön. Suomen Atlantti-Seura ry:n mukaan hallituksen esitys on kattava tietolähde Natosta, jossa käydään laajasti ja seikkaperäisesti läpi Naton toimintaa sekä muita sopimuksia, sääntöjä ja sitoumuksia, joihin Suomi tulee myöhemmin liittymään.

Suomen Kansa Ensin r.p. ei kannata Pohjois-Atlantin puolustusliittoon liittymistä. Suomen Kansa Ensin r.p. katsoo, että Suomen pitäisi pysyä sotilaallisesti liittoutumattomana ja puolueettomana.

Suomen kommunistinen puolue, SKP:n Rauhanryhmä pitää Natoon liittymistä virheenä. Lausunnossa katsotaan, että jäsenyys Natossa ei vahvista turvallisuutta vaan tuo lisää jännitteitä Suomen rajoille ja lähialueille. SKP:n Rauhanryhmä katsoo, että liittymisen Natoon kaventaisi Suomen mahdollisuuksia toimia konfliktien sovittelijana ja rauhan rakentajana. SKP:n rauhanryhmän näkemyksen mukaan tässä vaiheessa olisi välttämättöntä asettaa ehdottomat rajoitukset koskien ydinaseiden tuomista Suomen maaperälle, merialueelle tai ilmatilaan. Lausunnossa katsotaan myös, että Suomen ei pidä sallia Nato-tukikohtia maamme rajojen sisäpuolelle.

Suomen Rauhanliitto ry ei kannata Nato-jäsenyyttä vaan katsoo, että Suomi voisi sotilaallisesti liittoutumattomana tukea uskottavammin monenkeskistä kansainvälistä yhteistyötä ja toimia johdonmukaisena maailmanrauhan edistäjänä. Suomen Rauhanliiton mielestä ydinaseiden suhteen olennaista olisi, että esityksessä muun muassa mainittaisiin Suomen globaalipoliittisena lähtökohdan olevan se, että ydinaseet lisäävät turvattomuutta, varsinkin sotilasliittojen välisten kitkapintojen epävakautta Euroopassa. Ne eivät tuota oletettua pelotevaikutusta vaan ovat omiaan syventämään kriisiä. Mikä tahansa ydinaseen käyttö tuottaa täysin kestäättömiä seurauksia mille tahansa valtiolle, vaikkei käyttöön vastattaisikaan ydinkärjillä. Lisäksi Rauhanliitto toivoo, että esitykseen sisällytettäisiin Suomen omaa tulkinta YK:n ydinsulkusopimuksesta.

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry (SRTL) katsoo, että liittyminen vahvistaa Suomen puolustuspoliittista asemaa ja parantaa mahdollisuuksia kansalaisten turvaamiseen ja maan puolustamiseen. SRTL pitää erittäin tärkeänä, että mahdollisesti Nato-operaatioihin lähetettävien rauhanturvaajien juridinen asema ja palvelussuhteen ehdot, vakuutusturva ja oikeus vammojen hoitoon sekä kuntoutukseen ja vertaistukeen määritellään ennen operaatioihin osallistumista. Lisäksi SRTL korostaa operaatioihin liittyvien kuormittavien tekijöiden läpikäyntiä rauhanturvaajien ja heidän läheistensä kanssa ennen palvelusta, sen aikana ja sen jälkeen. SRTL katsoo, että liittymisen seurauksena tulisi Natoon liittyviä velvoitteita ja päätöksentekoprosessia tarkentaa lakiin sotilaallisesta kriisinhallinnasta, lakiin kansainvälisen avun antamisesta ja pyytämisestä sekä lakiin puolustusvoimista.

Suomen Reserviupseeriliitto ry (RUL) kannattaa yleistä asevelvollisuutta, maanpuolustuksen taloudellisten resurssien pysyvää korottamista sekä näiden tukena Suomen sotilaallista yhteistyötä ja jäsenyyttä puolustusliitto Natossa. RUL katsoo Nato-jäsenyyden vahvistavan Suomen kokonaisturvallisuutta ja puolustuskykyä. RUL kannattaa liittymistä Natoon ilman erityisiä ennakkoehtoja. RUL kiinnittää huomiota siihen, että Nato-jäsenyys todennäköisesti lisää suomalaisten reserviläisten ja ammattisotilaiden kansainvälisiä tehtäviä. RUL katsoo, että Nato-jäsenyyden toteutuessa on laadittava kansalliseen lainsäädäntöön tarvittavat tarkennukset, joita mahdollisesti tarvitaan ainakin lakiin puolustusvoimista, asevelvollisuuslakiin ja lakiin sotilaallisesta kriisinhallinnasta sekä lakiin kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta.

Suomen Sadankomitea ry toivoo, että hallituksen esityksessä tuotaisiin esille, miten YK:n päätöslauselmat 1325 Naiset, rauha ja turvallisuus sekä 2250 Nuoret, rauha ja turvallisuus huomioitu valmistelussa (luku 1.5 Valmistelu) ja miten nyt esitettävä sopimus

vahvistaisi niiden täytäntöönpanoa (luku 7 Esityksen vaikutukset). Suomen Sadankomitea ry:n näkemyksen mukaan esityksen heikkoutena on suppea voimassa olevan lainsäädännön arviointi. Lausunnon mukaan liittymisestä johtuvia tulevaisuudessa esitettäviä lainsäädäntömuutoksia tulisi arvioida jo tässä esityksessä. Suomen Sadankomitea ry:n mukaan esityksen arviointi suhteessa joukkotuhooaseisiin on puutteellista. Lausunnossa tuodaan esille, että esityksestä ei käy selvästi ilmi, miten Suomi konkreettisesti edistää ydinaseriisuntaa. Suomen Sadankomitea ry:n mukaan hallituksen esityksessä tulisi lisäksi arvioida rikoslain 34 luvun 6 §:n lisäksi esimerkiksi 3–5 § ja rikoslain 11 luvun 5–6 § (sotarikokset). Suomen Sadankomitea ry:n mukaan esityksessä ei oteta kantaa siihen, mikä olisi ydinaseiden käyttämisestä päättämisessä tai niiden käyttöön osallistuneiden Suomen kansalaisten oikeudellinen asema. Lausunnon mukaan esityksessä tulisi tältä osin tarkastella sen suhdetta muuhun Suomea sitovaan kansainväliseen lainsäädäntöön kuten Geneven sopimukseen. Suomen Sadankomitea ry toivoo myös, että esityksessä arvioidaisiin myös sopimuksen vaikutuksia ilmastonmuutokseen. Suomen Sadankomitea ry kiinnittää huomiota, että kysymys siitä, voidaanko reserviläisiä myös liikekannallepanossa lähettää vastoin tahtoaan ulkomaille, on jätetty avoimeksi viitaten vain perustuslain 129 §:ään ja ylipäällikön käskyvaltaan sotilasasioissa. Lausunnossa tuodaan esille, että esityksessä tulisi arvioida myös vaikutuksia julkisuuslakiin. Suomen Sadankomitea ry katsoo, että periaatteellisista lähtökohdista tarkasteltuna sopimusta ei tulisi hyväksyä. Lisäksi lausunnossa on esitetty joitakin teknisiä muokkausehdotuksia esitykseen.

Suomen YK-liitto ry korostaa, että Suomen tulee kaikissa olosuhteissa pitää kiinni kansainvälisistä sitoumuksistaan ja kansainvälisoikeudellisista velvoitteistaan YK:n ja EU:n tasolla. Lisäksi YK-liitto toivoo laajan monenkeskisen yhteistyön edistämisen, aktiivisen rauhanrakentamisen, konfliktien ennaltaehkäisyn ja aseidenriisunnan edistämisen olevan myös jatkossa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ensisijaisena prioriteettina.

YK-liitto toivoo erityistä huomiota kiinnitettävän konfliktien ja sotien huomattaviin sukupuolivaikutuksiin ja erityisesti naisten ja tyttöjen kokemaan seksuaaliseen väkivaltaan osana sodankäynnintaktiikoita. Kriisinhallintaoperaatioissa ja kriisivastetoimissa tulee huolehtia asiamukaisen voimassa olevan kansainvälisen ja kansallisen lainsäädännön, erityisesti YK:n 1325-kokonaisuuden ja kansallisen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolain velvoitteiden noudattamisesta. YK-liitto katsoo, että Suomen tulee toimia aktiivisesti sukupuolten tasa-arvon, sukupuoleen perustuvan syrjinnän, seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun sekä väkivallan poissulkemiseksi.

Totuuspuolue ry katsoo, että Natoon liittyminen olisi voimassaolevan perustuslain vastaista.

Upseeriliitto ry kiinnittää lausunnossaan huomiota henkilöstön, erityisesti sotilaiden asemaan. Upseeriliitto esittää näkemyksensä muun muassa, että Nato-tehtäviin sijoitettu henkilöstön määrä sekä siihen liittyvä budjetointi vaikuttaa esitysluonnoksessa alimitoitettulta. Lisäksi Upseeriliitto katsoo, että nykyiset Puolustusvoimien palvelussuhteen ehdot eivät soveltuisi sellaisenaan Nato-komentorakenteen tehtäviin. Lausunnossa tuodaan myös esiin, että sotilaiden asema tulisi turvata ansiotason, perheen ja puolison sekä tapaamismatkojen osalta.

Vapaa ammattiliitto VALO ry ja **Vaasan Valta kuuluu kansalle ry** suhtautuvat liittymiseen kriittisesti ja korostavat lausunnoissaan Naton operaatioihin osallistuvien toimijoiden ja toimihenkilöiden vastuuta ja mahdollisuutta mm. saattaa mahdolliset sotarikokset ja muut rikokset tuomioistuinten ratkaistaviksi, ml. Haagin kansainväliseen sotarikostuomioistuimeen.

Vapauden liitto r.p. kannattaa Suomen puolueettomuutta ja katsoo, että liittymisestä tulisi järjestää kansanäänestys, jota ennen tulisi varata aikaa yhteiskunnalliselle keskustelulle.

Varusmiesliitto ry puoltaa liittymistä ja korostaa tarvetta varusmiesten oikeudellisen aseman selvyydestä. Lisäksi Varusmiesliitto pitää tarpeellisena tarkentaa asevelvollisuuslain 62 §:ssä viitatus ilmauksen ”lyhytaikainen palvelus ulkomailla” määritelmää ottaen huomioon, että Nato-jäsenyys todennäköisesti lisääisi ulkomailla tapahtuvaa varusmiesten harjoitustoimintaa.

2.8. Muut

Suurin osa lausuntoja antaneista **yksityishenkilöistä** suhtautuu kriittisesti liittymiseen ja korostaa Suomen liittoutumattomuutta ja puolueettomuutta. Valtaosassa kyseisistä lausunnoista ei esitetä varsinaisia huomioita hallituksen esityksen sisältöön. Osassa näistä lausunnoista toivotaan tarkennuksia liittymisen hyödyistä, haitoista ja kustannuksista. Useissa yksityishenkilöiden lausunnoissa nostetaan esiin, ettei Suomen maaperälle tulisi tuoda ydinräjähteitä, -kärkiä tai -aseita eikä sotilastukikohtia. Suuressa osassa yksityishenkilöiden lausuntoja katsotaan, että liittymisestä tulisi järjestää kansanäänestys.